

Ali Haluk İmeryüz

1969 Ankara doğumlu. Boğaziçi Üniversitesi İktisat Bölümü mezunu. Gazetecilik, metin yazarlığı, editörlük ve çevirmenlik yaptı. “Ali Mert” yazar adıyla yayımlanan yedi kitabı bulunmaktadır. Bunlar arasında yer alan “Toplumsal Çürüyüş Üçlemesi”, Yordam Kitap’tan çıkmıştır: *Çöpten Kitap* (2006), *Kumdan Kitap* (2008) ve *B’ktan Kitap* (2016). İmeryüz, Yordam Edebiyat’tan çıkan *Haçlılar* (Stefan Heym) romanının da ortak çevirmenidir.

Demir Ökçe’nin (*The Iron Heel*) Ali Haluk İmeryüz tarafından İngilizce aslından yapılan bu çevirisi ilk kez yayımlanmaktadır.

Yordam Edebiyat'ta
JACK LONDON YAPITLARI

Mete Ergin'in Türkçesiyle

Kurt Dölü

(öyküler, 1900)

Atalarının Tanrısı

(öyküler, 1901)

İstiridye Korsanları

(roman, 1902)

Vahşetin Çağrısı

(roman, 1903)

Oyun

(roman, 1905)

Beyaz Diş

(roman, 1905)

Haytalarla Çolpalar

(öyküler, 1907)

Martin Eden

(roman, 1909)

Yanan Gün

(roman, 1910)

John Barleycorn (Alkollü Anılar)

(roman, 1913)

JACK LONDON

DEMİR ÖKÇE

ROMAN

TÜRKÇESİ

ALİ HALUK İMERYÜZ

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 116 • **Demir Ökçe** • Jack London
ISBN 978-605-172-460-7 • *Türkçesi:* Ali Haluk İmeryüz
Düzeltilme: Ali Gündoğan • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım:* Şubat 2022
© Yordam Kitap, 2021

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

DEMİR ÖKÇE

ROMAN

JACK LONDON

YAZAR, SERÜVENCİ, SOSYALİST

Yeşim Dinçer

Jack London'ın bugün hayranlıkla okuduğumuz romanları ve kısa öyküleri, hareketli geçen yaşamından güçlü izler taşır. Geçimini sağlamak için çocukluğundan itibaren verdiği mücadele, kendi kendini eğitmek üzere kitaplara dört elle sarılması, sahip olduğu keskin gözlem yeteneği, onunla aynı kuşaktan bir başka realist yazarın, Gorki'nin yaşamıyla karşılaştırılabilir ancak.

Jack London 12 Ocak 1876'da, talihsiz koşullarda dünyaya gelmiştir. Biyolojik babasının, hamile kalan annesi Flora'yı terk ettiği; ümitsizliğe kapılan kadının intihara kalkıştığı ve ruhsal dengesinin sarsıldığı söylenmektedir. John Griffith Chaney adı verilen bebek, siyahi bir süt anneye emanet edilir. Flora doğumdan bir yıl kadar sonra yeniden evlenir ve oğlunu, eşinin önceki evliliğinden olma iki kız çocuğuyla birlikte büyütür. Jack London soyadını aldığı üvey babası John London'ı hayatı boyunca "baba", üvey kardeşlerini de "kız kardeş" olarak benimsemiş, hem onlarla hem de çok sevdiği süt annesiyle kurduğu aile bağını korumuştur.

Yazarın çocukluğunun ve ilk gençliğinin ne denli büyük bir yoksulluk içinde geçtiğini kayda alan biyografi yazarları, bu durumun nesnel sebepleri üzerinde durmazlar genellikle. Jack London'ın dünyaya gelişi, kapitalizmin ilk büyük krizini yaşadığı ve tarihe Uzun Bunalım (1873-1896) adıyla geçen döneme denk düşer. ABD bankalarının iflasıyla tetiklenen kriz, demiryolu şirketlerinin ve işletmelerin batmasıyla yıkıcı bir hal almıştır. 1876'ya gelindiğinde

her yedi Amerikalıdan biri işsizdir. Birçok yorumcuya göre bunalım, Birinci Dünya Savaşı'na neden olacak kadar uzun sürmüştür.

London ailesi bunalım yıllarını, California eyaletinin çeşitli şehirlerinde, çiftçilikten ev pansiyonculuğuna dek türlü işler deneyerek ama hiçbirinde dikiş tutturamadan geçirir. Jack London on yaşında sokaklarda gazete satarak çalışmaya başlar; Flora da öğrenci bulabildiği sürece piyano dersleri vermektedir. Yazar çocukken yaşadığı mahrumiyeti, üne kavuştuktan sonra kaleme aldığı otobiyografisinde şöyle anlatır:

Ben dünyaya yoksul gelmişim. Yaşamım yoksulluk içinde geçmişti. Zaman zaman aç kaldığım olmuştu. Bütün yaşamıma ne bir oyuncuğım olmuştu ne de başka çocuklar gibi oyun oynamıştım. Bütün anılarımda yoksulluğun acısı vardı. Bu yoksulluk acısını sürekli çekmişim. Bir dükkândan para verilerek satın alınmış ilk fanilamı sekiz yaşındayken giymiştim. Altı üstü ufacak bir fanilaydı işte. O kirlendiği zaman, yıkanınca kadar yine evde yapılmış çirkin fanilalara kalırdım. Dükkândan alınma o fanilam bana öyle gurur veriyordu ki, bir süre üstüme ondan başka bir şey giymemek için diretmişim; (...) sonunda annem, bütün dünya görsün diye üstümde sadece dükkândan alınma o fanilayla dolaşmama izin vermişti. (*John Barleycorn*)

Jack London, formel eğitimini ancak sekizinci sınıfa dek sürdürebilir. Buna rağmen şehir kütüphanesine girmenin bir yolunu bulmuştur. Tarih ve serüven kitaplarına, kara ve deniz yolculuklarına özellikle meraklıdır. “*Deli gibi, kendimi harap edercesine okuyordum*” diye anlatır o dönemi. Bir yandan da denize açılma; tekdüze, sıradan yaşantısından kurtulma hayalleri kurmaktadır. On dört yaşına girdiğinde ufak bir yelkenli edinir ve San Francisco Körfezinin Oakland halicinde turlar atarak denizciliği öğrenmeye başlar. On beşindeyse, günde on iki saat işçilik yaptığı konserve fabrikasının ağır çalışma koşullarından bezerek “istiridye korsanı” olmaya karar verir.

San Francisco körfezinde kültürel olarak yetiştirilen istiridye yatakları, Jack London'ın dünyaya geldiği şehrin önemli bir besin ve gelir kaynağıdır o yıllarda. Gecenin karanlığından yararlanan

“korsanlar”, ticari bölgeye tekneyle süzülerek kaçak istiridye toplarlar. Yapılan iş, adından da anlaşılacağı gibi yasa dışıdır. Jack London, süt annesinden aldığı borçla bir tekne satın alır ve konserve fabrikasındaki öldürücü çalışmadan kaçıp, kitaplarda okuduğu serüvenleri yaşamak üzere korsanların arasına katılır. Umduğu parayı kazanamaz ama cesareti ve cömertliğiyle “İstiridye Korsanlarının Prensi” olarak nam salar. Yaşadıkları, ileride yazacağı gençlik romanı *İstiridye Korsanları*'na esin kaynağı olacaktır.

Jack London 1893 yılında, on yedi yaşını bitirir bitirmez Japonya'ya kadar uzanacak olan bir gemiye kaydolur. Japonya'nın kuzey kıyılarından Bering Denizine kadar uzanan bölgede, Kanada ve Birleşik Amerika avcı filoları ayıbalığı sürülerini yağmalamaktadır. Dönüşte, artık bir baltaya sap olmanın vakti geldiğini söyleyen annesini dinleyerek günde on saatten, saat başına on sent ücretle bir kenevir fabrikasında işe girer. Söz verilen ücret zammı yapılmayınca istifa eder ve elektrikçi olma ümidiyle Oakland tramvay işletmesine başvurur. Ancak kendisine verilen görev, ateşçiye kömür taşımak gibi fiziksel dayanıklılık gerektiren vasıfsız bir iştir; üstelik, her biri ayda kırk dolar alan iki adamın işini tek başına ve ayda sadece otuz dolara yapmaktadır. “*Kaç sefer kömürlerin üstüne, kimsenin beni göremeyeceği bir yere oturup öfkemden, hırslımdan, yorgunluktan ve umutsuzluktan ağladım*” diye anlatır o günlerini. Neredeyse sakatlanacakken birlikte çalıştığı ateşçinin, gerçeği, yani nasıl bir sömürüye maruz kaldığını fısıldamasıyla bu işten de ayrılır.

Tarihe “1893 paniği” olarak geçen yeni bir mali kriz, iş bulma imkânlarını iyice daraltmıştır. Demiryollarının inşası için hesapsızca verilen krediler, bankaların art arda batmasıyla sonuçlanır. Jack London, ABD'yi bir baştan öbür başa dolaşmak üzere uzun bir yolculuğa çıkar. Elbette beş parasızdır ve kullandığı başlıca taşıt, kaçak olarak bindiği posta trenleridir. İş bulduğunda çalışarak, bulamadığında kapıları çalıp yiyecek dilenerek, ahırlarda ya da parklarda geceleyerek sürdürür yolculuğunu. Yük vagonları, sokaklar, cezaevleri, kendisi gibi “İpsiz”lerle doludur. Evsizleri

bir asayiş sorunu olarak gören yasalar yüzünden hapse düşer ve mahkûmların zorla çalıştırıldığı Erie İl Cezaevinde otuz gün kalır.

Evine döndüğünde yarım kalan öğrenimini tamamlamak üzere Oakland Lisesine girer; kas gücünün değil, kafa gücünün para ettiği sonucuna varmıştır. Okul harcamalarını karşılamak için yine çalışıyordu. Lisede bir yıl okuduktan sonra, kestirmeden üniversiteye gitmeye karar verir. Üç ay boyunca günde on dokuz saat çalışarak hazırlandığı giriş sınavını kazanır ve California (Berkeley) Üniversitesine kabul edilir. Ancak ilk yarı yılını tamamladıktan sonra okula devam etmez. Hem para sıkıntısı çekmektedir hem de üniversite ona istediklerini verememiştir.

ABD’de gelişen yeni teknolojiler sayesinde, baskı maliyetleri düşen dergi yayıncılığı yükselmiştir. Geniş bir kitleye yönelik popüler dergilerin sayısı ve tirajında patlama yaşanır; kısa öykü türü için de güçlü bir pazar doğar. Yazarlara hatırı sayılır telifler ödendiğini öğrenen Jack London, *“canla başla, yaratıcı bir tutkuyula”* yazmaya koyulur. Bazen düzenli olarak günlerce üst üste günde on dört saat yazdığı oluyordu: *“Binbir zorlukla satın aldığım okul kitaplarımı gülünç paralar karşılığında kitapçılara sattım. Bulabildiğim yerlerden ufak tefek borç paralar aldım ve azalan gücüyle birlikte kazancı da düşen babamın sırtına, bir de kendi geçim derdimi yükledim”* diye anlatır ilk yazarlık çabalarını. Bu dönem fazla uzun sürmez. Yazılarını gönderdiği dergilerden olumlu bir yanıt alamayınca bir buharlı çamaşırhanede işe girip çalışmaya başlar.

O sıralarda ABD’de tarihin en büyük “altına hücum” dalgalarından biri yaşanmaktadır. Kanada’nın Yukon bölgesinde, Klondike ile Yukon nehirlerinin kavuştuğu yerde yeni bir altın yatağı keşfedilmiştir. Haberi alan yüz bin civarında Amerikalı, zengin olma ümidiyle yollara düşer. Jack London da, kız kardeşiyle kocasının, parası ileride ödenmek üzere kendisine sağladıkları malzemeyle Klondike’a gider. Kış mevsiminin çok çetin geçtiği, nehirlerin donduğu bölgede, her türlü araç gereç ve yaşamsal gıda güçlüklerle tedarik edilmektedir. London, sırtında altmış kiloluk yük, en berbat yollarda, günde kırk kilometre katettiğini; birlikte yük taşıdığı Kızıl-

derilileri bile yaya bıraktığını anlatacağı ilerde. Fiziksel gücüyle gurur duymaktadır. Ne var ki iskorbüt hastalığına yakalanıp bir yıl sonra evine döner. Hastalığına, muhtemelen yeterli sebze ya da meyve yiyememekten kaynaklı vitamin eksikliği yol açmıştır.

Jack London, Klondike'tan eli boş döner. Fakat bu süreçte dinlediği ya da bizzat tanık olduğu hikâyeler, tanıştığı kişiler, gözlemlediği doğa-insan ilişkisi ve hatta hayvan davranışları, daha sonra yazacağı *Vahşetin Çağırısı*, *Beyaz Diş* gibi muhteşem romanlara, çok sayıda kısa öyküye kaynaklık edecektir. Evden uzaktayken babası ölmüştür ve bütün aile artık onun eline bakmaktadır. Postacı olabilmek için açılan memurluk sınavına girer; ilk sınavı da verir.

Kadro açılmasını beklerken gazetelere yazılar, dergilere de kısa öyküler gönderir. Gazete editörlerinden yanıt alamasa da basılan öykülerinden ufak paralar kazanmaya başlamıştır. Postaneden işe girmesi için çağrı tam da bu sırada gelir. Oakland postane müdürü ile yaptığı ve durumunu açık yüreklilikle anlattığı görüşme, hayatının dönüm noktasıdır belki de... Yazarlıktan para kazanma şansı açılmış gibi gözükse de başarısı kesinlik kazanmamıştır henüz. Müdürdürden kendisini şimdilik atlamasını, bir sonraki adayı işe almasını, bundan sonra ilk yer açıldığında haber vermesini rica eder. Adamın kabalığı ve anlayışsızlığı karşısında tepesi atarak işi reddeder.

Gemilerimi yaktıktan sonra balıklama yazı işine daldım –diye anlatmaktadır.– Her şeyde, her işte öteden beri aşırıya kaçan bir insanımdır. Sabahın erken saatlerinden akşamın geç saatlerine kadar hep yazılarımla uğraşıyordum: yazıyor, daktilo ediyor, gramer çalışıyor, bütün yazı biçimlerini, başarı kazanmış yazarların nasıl başarıya ulaştıklarını anlamak için onların yazılarını inceliyordum. Yirmi dört saatte beş saatlik uykuyla yetinip, geri kalan on dokuz saatin hemen hemen tümünü çalışmaya ayırıyordum. (*John Barleycorn*)

Jack London'un yazar olma özlemini ve çabasını en güzel dile getirdiği romanı, *Martin Eden*'dir: Martin Eden, bir yanı sıra Jack London'un ta kendisidir: Yoksulluk nedeniyle eğitimi yarım kalan, bilgi açığını tüklemek bilmeyen bir azimle kitap okuyarak telafi

eden, sahip olduğu tek takım elbiseyi rehin vererek geçinmeye çalışan, bakkal veresiyeyi kestiğinde aç kalan, onlarca yazısı editörler tarafından geri çevrilse de yazmayı sürdüren, bu konuda kendisine yol gösterecek kimseyi de tanımayan, eli nasırlı genç denizci. *Martin Eden*'i okuyan kimi eleştirmenler, derme çatma bir okul öğrenimine sahip bir denizcinin üç yıl içinde başarılı bir yazar haline gelmesini inandırıcı bulmadıklarını söylemişlerdir. Jack London, ikisi lise ve üniversitede, biri yazı yazmakla, ama tümü de dur durak bilmeyen yoğun çalışmayla geçen üç yılın sonunda amacına ulaştığını söyleyerek yanıtlar onları...

• • •

Önce dergilerin kapıları açılır Jack London'a; ardından Klondike öykülerinin derlendiği *Kurt Dölü* basılır. İlk kitabının çıktığı yıl, 7 Nisan 1900'de ilk evliliğini yapar. Eşi Bess Maddern ile, dostlukları romantik bir boyut kazanmazdan önce, neredeyse beş yıldır tanışıp görüşüyorlardır. Bess, Jack London'ın üniversite giriş sınavına hazırlanmasına yardım etmiştir. Evlilik kararı almaları, her ikisini de tanıyanlar için sürpriz olur ve "mantık evliliği" yaptıkları şeklinde yorumlanır. Çiftin bir yıl arayla iki kız çocukları dünyaya gelecek, ancak beraberlikleri uzun sürmeyecektir.

Jack London 1902 yılında, şehrin işçi semtlerinden East End'de birkaç ay yaşamak üzere Londra'ya gider. Burada birinci elden tanıklık ettiği büyük sefaleti *Uçurum Halkı*'nda kitaplaştırır. O güne kadar yazdıkları belli bir ilgi görmüş olsa da, Buck adlı köpeğin ana karakter olduğu romanı *Vahşetin Çağrısı* (1903) yazarı zirveye taşır. Bu küçük başyapıt, benzer bir temaya sahip olan, 1906 tarihli *Beyaz Diş*'le birlikte, her kuşaktan okurun sevgisini kazanmıştır.

London San Francisco merkezli bir gazetenin önerisiyle, 1904'te patlak veren Rus-Japon Savaşı'nı izlemek için Japonya'ya hareket eder. İki emperyal devlet, Mançurya topraklarında (Çin'in kuzey doğusundaki bölge) ve Kore Denizinde paylaşım mücadelesi içindedir. Jack London, cepheye sızmaya çalışırken iki kez tutuklanıp Amerikalı diplomatların araya girmesiyle serbest kalır. Sonunda Japon ordusu ile sınıra seyahat etmesine izin verilir.

Yazar sıkıntılı geçen boşanma sürecini takiben Charmian Kitteridge ile ikinci evliliğini yapar. Charmian ile Jack'in tanışmasına, genç kadını büyüten teyzesi –aynı zamanda yazarın ilk öykülerinden birini basan *Overland Monthly* dergisinin editörü– Netta Earnes vesile olmuştur. Netta ve eşi, sosyalist yazar ve sanatçılardan oluşan, Jack London'ın da dahil olduğu ortak bir sosyal çevreyi paylaşırlar.

London aktif devrimci siyasetle çok genç yaşta ilgilenmeye başlamıştır. Yirmi yaşındayken Sosyalist Emek Partisi'ne (SLP) katılır. 1901 ve 1905 seçimlerinde Oakland belediye başkanlığına aday olur ancak kayda değer bir sonuç elde edemez. Sosyalizm fikrini gençler arasında yaygınlaştırmak üzere ülkenin çeşitli merkezlerindeki üniversitelerde konferanslar verir; davet edildiği kulüplerde, örgütlerde konuşmalar yapar. Bu amaca hizmet edecek denemelerden oluşan iki kitap yayımlar: *The War of the Classes* (Sınıflar Savaşı, 1905), *Revolution and other Essays* (Devrim ve Diğer Makaleler, 1910). Jack London'ın sosyalizmi, yaşam deneyiminden süzülerek gelmiştir. Roman ve öykülerinde öne çıkan gelir eşitsizliği ve yoksulluk, sömürü ve sınıf çatışması, insanın adalet arayışı, kapitalizmin yıkıcı etkileri gibi temalar dünya görüşüne paraleldir.

Açık havada zaman geçirmeyi, ata binmeyi çok seven Jack London, Charmian ile evlendiği yıl (1905), California'da bir çiftlik arazisi satın alır. Yazarlıktan elde ettiği gelirin önemli bir kısmını topraklarını genişletmek için harcar. Burayı “*sürdürülebilir tarım*” yapılan bir yer haline getirmeyi aklına koymuştur. Tarım kitapları okuyarak kendi kendini eğitir. California'nın ilk beton silosuna sahip olmakla, kendi tasarımı olan domuz ağılıyla övünmektedir. Ancak kötü şans mıdır yoksa işletme beceriksizliği midir bilinmez, bir kısmını borç alarak yaptığı onca yatırıma rağmen, çiftlik sonunda iktisaden başarısız olur.

Kimilerine göre başarısızlığın nedeni, Jack London'ın aynı anda birçok şeyle birden ilgilenmesi ve çiftliğin denetimini ihmal etmiş olmasıdır. Bu arada hem yeni kitaplarını yayımlamakta hem de sahip olduğu yelkenliyle yolculuklara çıkmaktadır. Sportif Charmian bu uzun deniz yolculuklarında mükemmel bir yol arkadaşıdır. Bir-

likte Hawaii adalarına yelken açarlar; Jack London Honolulu'dan, sömürgecilerin, misyonerlerin, tüccarların yöreyi nasıl talan ettiğini anlatan kısa öykülerle geri döner. Charmain ise, Hawaii izlenimleri ile seyahat günlüklerini içeren iki kitap kaleme alır. Çiftin 1910'da dünyaya gelen tek çocuğu, sadece birkaç gün hayatta kalmıştır.

Jack London'ın bu döneme ait en önemli romanları arasında *Demir Ökçe* (1908), *Martin Eden* (1909), *Yanan Gün* (1910) ve *Ay Vadisi* (1913) sayılabilir. Yakında yükselecek olan faşizm dalgasına ilişkin kâhince öngörüler içeren *Demir Ökçe*, distopik roman türünün öncüsü olmuştur. Yazarın alkol alışkanlığını büyük bir içtenlikle dile getirdiği *John Barleycorn*, ölümünden üç yıl önce yayımlanır. Bu kitapta şunu itiraf etmektedir Jack London:

Ben yaşlandıkça, başarıım büyüdükçe, daha çok para kazandıkça, dünyaya sesimi duyurma olanaklarım arttıkça, alkolün yaşantımda tuttuğu yer aynı oranda büyüdü. Uğrunda savaştığım başarıya da para gibi şeylerin savaşılmaya değmez olduğu ortaya çıktı. Geriye kala kala, beni bir kelepçe gibi yaşama bağlayan HALK kaldı.

Böbrek yetmezliği çeken ve acısını dindirmek için bir süredir morfin kullanan Jack London, 22 Kasım 1916 sabahı odasında baygın halde bulunur; aynı akşam hayatını kaybeder. Ölüm nedeni ile ilişkin ihtilaflı görüşler öne sürülmüştür. Çeşitli kaynaklarda morfin zehirlenmesi veya intihar ihtimali üzerinde durulmuş olsa da doktorunun düzenlemiş olduğu ölüm raporu, böbrek yetmezliğine işaret etmektedir. Bedeni vasiyetine uyularak yakıldıktan sonra külleri, çiftliğinin bulunduğu –daha sonra Jack London Eyalet Tarih Parkı olarak kamulaştırılan– araziye gömülmüştür. Jack London, sağlığında takdir edilip sonradan unutulmuş yazarlardan olmamıştır. Kırk yıl süren kısacık hayatına sığdırdığı elliye aşkın kitap, zamanın acımasız akışına taptaze bir ruhla direnmeyi sürdürmektedir.

DEMİR ÖKÇE

İlk başta, Őu Yeryüzü, kederle kararmıŐ bir tiyatroydu
Sahneler akıp giderken, insanı âdeta hasta eden.
Yine de sabırlı olmalı. Őu bizim oyun yazarı, beŐinci perde gibi
Bu Yabani Oyun'un gerçekte ne olduğunu gösterecek sanki.

ÖNSÖZ

EVERHARD Elyazmasının önemli bir tarihsel belge olduğu söyle-
nemez. Tarihçilerin tüylerini diken diken eden hatalarla doludur.
Olgusal hatalar değil, yorum hatalarıdır bunlar. Avis Everhard'ın
elyazmasını tamamladığı dönemden tam yedi yüz yıl sonra geriye
dönüp baktığımızda görürüz ki, onun için bir sır perdesine bürün-
müş olan ŐaŐırtıcı olaylar ve bu olayların beraberinde getirdikleri,
Şimdi bizim için apaçık meydandadır. Belli bir görüŐ açısından,
perspektiften yoksundur Avis. Hakkında bir Şeyler yazdığı olay-
lara fazlasıyla yakındır. Dahası, anlattığı olayların tam anlamıyla
içindedir, onlarla kaynaŐmış haldedir.

Her ne olursa olsun, kişisel bir belge olarak bakıldığında,
Everhard Elyazmasına paha biçilemez. Yine de burada devreye
perspektif hatası tekrardan girerir, onunla kalsa iyi, Everhard'ın
aşkının yol açtığı önyargılar da metnin etkisini azaltacak Şekilde
devrededir. Aslında tam da bu noktada yüzümüze bir gülümseme
yerleşir ve kocasını model olarak sunduğu kahramanlık dolu sa-
tırlar için Avis Everhard'ı affedeririz. Bugün artık biliyoruz ki o
kadar da muazzam biri değildi kocası ve kendi döneminin olayları
içinde, Elyazmasının bizi inandırmaya çalıŐtıĐından daha önemsiz
bir konumdaydı.

Ernest Everhard'ın son derece güçlü bir adam olduğunu biliyoruz, ama karısının sandığı kadar değil. Nihayetinde, bütün dünya ölçeğinde, hayatını Devrime adanmış çok sayıda kahramandan biriydi işte; tabii şunu da teslim etmek gerekir ki, yaptığı iş, özellikle de işçi sınıfı felsefesini derinlemesine araştırıp yorumlaması, gerçekten de sıradışıydı. Bunun için kullandığı kavramlar “proletarya bilimi” ve “proletarya felsefesi” idi ve tam da bu noktada zihninin taşralı yapısını gözler önüne serer. Gelgelelim, bu kusur, yaşadığı döneme özgüydü ve o günlerde kimse bundan muaf değildi.

Ama biz Elyazmasına dönelim. Bu metin, her şeyden önce, bize o korkunç yılların *duygusunu* verebildiği için değerlidir. Gerçekten de 1912 ve 1932 yılları arasındaki fırtınalarla dolu o dönemde yaşayan insanların ruh halini bu denli canlılıkla anlatabilen bir metni başka hiçbir yerde bulamayız. Bu insanların yanılgıları ve cehaletleri; kuşkuları, korkuları ve kafa karışıklıkları; ahlaki kuruntuları ile vahşi tutkuları; bencillikleri ile alçaklıkları hepsi bir aradadır. Doğrusu bütün bunlar, aydınlık çağın bireyleri olarak bizim için anlaşılması son derece zor şeylerdir. Tarih bize böyle şeyler yaşandığını anlatır, biyoloji ve psikoloji ise bunların neden yaşandığından bahseder; ancak ne tarih ne de biyoloji ve psikoloji, bunları canlı bir biçimde gözlerimizin önüne getirir. Bunları yaşanmış olaylar olarak kabul ederiz, ancak onları duygudaşlık kurarak kavrayabilmekten hayli uzağızdır.

Bununla beraber Everhard Elyazmasını dikkatle okuyup incelemeye başladığımızda bu duygudaşlık birden ortaya çıkar. Uzun zaman önce yaşanmış bu dünya trajedisinin kahramanlarının zihinlerine gireriz ve o an için, onların düşünsel yolculukları bizim de düşünsel yolculuğumuz haline gelir. Sadece Avis Everhard'ın kahraman kocası için duyduğu sevdâyı anlamakla kalmayız, biz de, Ernest'le birlikte, Oligarşinin ilk günlerdeki o ürkütücü ve belli belirsiz görüntüsünü duyumsarız. Bu Demir Ökçe'nin (ne de uygun bir isim onun için) insanlığın üzerine nasıl da çöktüğünü, onu nasıl da ezdiğini hissederiz.

Ve geçerken şunu da not etmeliyiz ki, bu tarihî tabir, yani Demir Ökçe, Ernest Everhard'ın düşüncesinin bir ürünüdür. Diyebiliriz ki, tartışmalı bir konu olmakla birlikte, bu durum yeni bulunan bu belge sayesinde aydınlığa kavuşmuştur. Daha eskilerde, bu tabirin bilinen daha erken bir kullanımının, George Milford tarafından kaleme alınan ve 1912'nin Aralık ayında yayımlanan *Ey Köleler!* adlı bir kitapçıkta olduğu düşünülürdü. Elyazması sayesinde Şikago Komünü'nde vurularak öldürüldüğünü öğrendiğimiz George Milford adlı bu şahıs, bunun haricinde hakkında başka hiçbir şey bilinmeyen, silik bir provokatördü. Demir Ökçe tabirini Ernest Everhard'ın halka hitap ettiği bir konuşmada, muhtemelen 1912 sonbaharındaki Kongre seçimlerinde çektiği bir nutukta duyduğu barizdir. Elyazmasından Everhard'ın bu tabiri ilk kez 1912'nin ilkbaharında, özel bir akşam yemeği davetinde kullandığını öğreniyoruz. Oligarşinin ilk defa o gün bu şekilde adlandırıldığı su götürmez bir gerçektir.

Oligarşinin doğuşu ve yükselişi, tarihçiler ve felsefeciler açısından, nedenini daima gizliden gizliye merak ettikleri bir şey olarak kalacak. Diğer büyük tarihsel olayların toplumsal evrimde bir yeri vardır. Kaçınılmazdırlar. Bu olayların gelişini tıpkı günümüz gökbilimcilerinin yıldızların hareketinin sonuçlarını önceden tahmin edebildiği gibi öngörebilirdiniz. Bu büyük tarihsel olaylar yaşanmadan toplumsal evrim ileriye gidemezdi. İlkel komünizm, insanların alınıp satılabildiği kölecilik, derebeyi dönemi köleciliği ve ücretli kölelik, toplumun evriminde zorunlu birer kilometre taşıydılar. Ancak Demir Ökçe'nin de aynı şekilde zorunlu bir kilometre taşı olduğunu öne sürmek gülünç olurdu. Bugün, daha çok, dünyanın erken dönemini cehenneme çeviren, ama Demir Ökçe ne kadar gereksizse o kadar gerekli olan toplumsal zorbalıklara doğru bir sapma ya da geri adım olarak değerlendirilmektedir.

Feodalizm de aynı şekilde karanlık bir dönemdi, ama onun gelişti kaçınılmaz idi. Roma İmparatorluğu olarak bilinen o büyük merkezî yönetim makinesi parçalandığında, onu Feodalizmden

başka ne takip edebilirdi ki? Gelgelelim, Demir Ökçe örneğinde durum böyle değildir. Toplumsal evrimin düzenli işleyişine baktığımızda ona yer yoktu. Gerekli de değildi, kaçınılmaz da değildi. İşte bu durum, her daim tarihin en büyük tuhafliklarından biri olarak kalmalı; bir merak kaynağı, bir fantezi, bir hayalet, beklenmeyen, hayal bile edilmeyen bir şey... ve toplumsal süreçler hakkında kesin belirlemelerle konuşan günümüzün aceleci siyaset kuramcıları için de bir uyarı olarak hizmet etmelidir.

Kapitalizm, dönemin toplumbilimcileri tarafından burjuva iktidarının zirvesi, burjuva devriminin olgun bir meyvesi olarak değerlendirilmiştir. Ve bugün bizler bu değerlendirmeyi alkışlamaktan başka bir şey yapamayız. Kapitalizmin ardından Sosyalizmin gelebileceği, tüm entelektüelliklerine rağmen sosyalizm karşıtı olan Herbert Spencer gibi devler tarafından bile kabul ediliyordu. Çıkarıcı kapitalizmin yıkıntılarından da çağların en güzelinin, İnsanların Kardeşliği'nin doğacağına inanılıyordu. Ama onun yerine çürüyüp kokuşan kapitalizm hem geriye bakan bizleri hem de o dönemde yaşayan kişileri dehşete düşüren, canavarsı bir sürgün vermiştir: Oligarşi.

Yirminci yüzyılın başında sosyalist hareket Oligarşinin gelebileceğini haber verdiğinde artık çok geçti. Hatta ona dair ilk kehanetler yapıldığında bile Oligarşi hemen oracıktaydı; kanla inşa edilmiş bir gerçek, gayet cüsseli ve de berbat bir gerçeklikti. Ancak o zamanlar, Everhard Elyazmasının da fevkalade bir biçimde gösterdiği gibi, bu Demir Ökçe'ye herhangi bir kalıcılık atfediliyor değildi. Devrimcilerin verdiği hükme göre, onun devrilip gitmesi sadece birkaç yıllık bir işti. Köylü Kalkışması'nın plansız ve Birinci Kalkışma'nın zamansız olduğunu fark etmiş oldukları doğrudu; ancak planlı ve olgunlaşmış olan İkinci Kalkışma'nın da aynı ölçüde boşa gitmeye ve daha korkunç bir şekilde cezalandırılmaya mahkûm olduğunu pek fark edememişlerdi.

Avis Everhard'ın, Elyazmasını, İkinci Kalkışma'nın hazırlıkları yapılırken, tam da o hazırlıkların son günlerinde kaleme aldığı

açıktır; dolayısıyla bu kalkışmanın büyük yıkım getiren sonuçlarına dair hiçbir olguya rastlamayız. Bir diğer açık nokta da, Avis'in bu Elyazmasının derhal yayınlanması için hızla hareket ettiği; böylece Demir Ökçe daha devrilir devrilmez, kısa süre önce kaybettiği kocası da bu yıkım uğruna verdiği mücadeleyle, bütün yaptıklarıyla, o hak ettiği ilgi ve değeri görebilecektir. Gelgelelim, İkinci Kalkışma korkunç bir biçimde bastırılmıştır; o günlerin büyük ihtimal son derece tehlikeli bir anında, tam Paralı Askerler tarafından yakalanmadan ya da onların elinden kaçıp kurtulmadan önce, Avis, bu Elyazmasını Kaliforniya'da, Wake Robin Lodge'daki bir meşe ağacının oyduğuna saklayabilmeyi başarmıştır.

Avis Everhard'ın daha sonra başına gelenlere dair elimizde herhangi bir kayıt yoktur. Hiç şüphesiz Paralı Askerlerce infaz edilmiştir ve gayet iyi bilindiği gibi Demir Ökçe bu türden infazların kaydını kuydunu tutmamıştır. Ancak Avis'in, o zaman bile, Elyazmasını saklar ve kaçmaya hazırlanırken, henüz durumu tam olarak idrak edemediğini, İkinci Kalkışma'nın bastırılmasının nasıl da korkunç sonuçları olacağını kestiremediğini söyleyebiliriz. Elbette, gelecek üç yüzyılın dolambaçlı ve çarpık çurpuk gelişmeleri boyunca Üçüncü Kalkışma'nın, peşinden Dördüncü Kalkışma'nın ve daha bir dolu kalkışmanın yaşanmak zorunda kalacağından, hepsinin kan denizinde boğulacağından, ta ki dünya emek hareketi kendine gelinceye kadar bunun böyle sürüp gideceğinden de habersizdir. Ve herhalde, Ernest Everhard'a aşkıyla kaleme aldığı ve onun hatırasına hediye olarak sunduğu Elyazmasının, yedi uzun yüzyıl boyunca, Wake Robin Lodge'daki o kadim meşe ağacının kalbinde hiç bozulmadan dayanabileceğini de hayal edemezdi.

Anthony Meredith

Ardis,

27 Kasım, 419 İ.K.Ç. (*İnsanın Kardeşlik Çağı*)

Birinci Bölüm

KARTALIM BENİM

HAFİF bir yaz rüzgârı kızılçam ağaçlarını kıpırdatırken, azgın ırmağın suları, yosun tutmuş taşların üzerinde dalga dalga yayılarak ahenkli, hoş bir ses çıkarıyor. Gün ışığının altında kelebekleri görüyorum ve dört bir yandan arıların o baygın uğultusu yükseliyor. Ortalık son derece sakin ve huzurlu, bense burada oturmuş, derin düşüncelere dalmışım, huzursuzum. Beni huzursuz eden şey, aslında tam da bu sessizlik. Gerçek değilmiş gibi görünüyor bana. Bütün dünya sessiz, ama bu, fırtına öncesi sessizliği. Bu yakınlardaki fırtına kendini biraz olsun ele versin diye, kulaklarımı kabartıyor, tüm duyularımı zorluyorum. Ah, bu kadar da zamansız olmamalı! Bu kadar da zamansız olmamalı işte!*

Bu denli huzursuz olmam hiç de şaşılacak bir şey değil aslında. Düşünüyorum, durmaksızın düşünüyorum, düşünmekten kendimi bir türlü alamıyorum. Hayatın o en ateşli anlarında o kadar uzun bir süre kalmışım ki, şimdiki bu huzur ve sessizlik üzerime üzerime geliyor ve ölümün o kudurmuş girdabını ve çok yakında, birdenbire önümüzde belirecek yok oluşu deli gibi düşün-

* İkinci Kalkışma büyük ölçüde Ernest Everhard'ın eseriydi ama kendisi elbette Avrupalı liderlerle de işbirliği içerisindeydi. Everhard'ın yakalanması ve gizlice idam edilmesi, M.S. 1932 yılının bahar aylarında yaşanan en önemli olaydı. Yine de ayaklanma için öylesine dört dörtlük hazırlıklar yapmıştı ki, diğer isyancı arkadaşları, hemen hemen hiçbir kafa karışıklığına ya da ertelemeye gerek olmaksızın onun tasarılarını hayata geçirebilirlerdi. Everhard'ın idam edilmesinden hemen sonra, karısı, Kaliforniya'da Sonoma Tepeleri'ndeki Wake Robin Lodge'a [bölgedeki bir konukevine] gitmişti.

mekten kendimi bir türlü alamıyorum. Kulaklarımda yaralıların çığlıkları... Ve o tatlı, güzel vücutların çürüyüp parçalandığını ve gururlu bedenlerinden vahşice koparılan ruhların Tanrı'nın huzuruna fırlatıldığını tıpkı geçmişte olduğu gibi* yine görebiliyorum. Bu şekilde biz zavallı insanlar kendi sonumuza erişiyor, yıkım ve katliamın ortasında dünyaya kalıcı barış ve mutluluğu getirmek için çabalayıp duruyoruz.

Üstelik yapayalnızım. Gelmekte olanı düşünmediğim zaman, geçmişte olan ve artık yaşanmayacak olanı düşünüyorum... Kartalım benim, o yorulmak nedir bilmeyen kanatlarıyla boşluğu dövüyor, her zaman güneşi olan o şeye, insan özgürlüğünün o parlak idealine doğru yükseliyor. Böyle boş boş oturamam ve –o, burada olup göremese bile– bizzat onun eseri olan o büyük olayı öylece bekleyemem. Yiğitliğinin bütün o yıllarını buna adadı, bunun için bütün bir hayatını verdi. Bu, onun, kendi elleriyle ortaya koyduğu yapıtı. Bunu, o yaptı.**

Madem durum bu, ben de bu endişeli bekleme döneminde kocamla ilgili bir şeyler yazacağım. Bütün yaşayan kişiler arasında bir tek ben onun kişiliği üzerine en güçlü ışığı düşürebilirim; tabii böylesine asil bir kişilik, ne olursa olsun yeterince aydınlatılamaz. Nasıl da muhteşem bir ruhu vardı onun, aşkın bencillikinden sıyrılabildiğimde, onun da burada olup yarınki gün doğumunu göremeyecek olması en büyük üzüntüm haline geliyor şimdi. Başarısızlığa uğrayamayız biz. Bunun için azimle, kendinden emin bir biçimde inşa etti her şeyi o. Zavallı Demir Ökçe! Üstüne basıp geçtiği insanlık yakında onu geri püskürtecek. Söz bir kez ağızdan çıktığında, dünyanın bütün emekçileri ayağa kalkacak. Dünya tarihinde buna benzer bir şey yaşanmadı daha önce. Emegün dayanışması güvence altında artık ve

* Avis Everhard, burada hiç şüphesiz Şikago Komünü'nü kastetmektedir.

** Avis Everhard'a bütün saygımız baki kalmakla birlikte şuna işaret etmek durumundayız ki, Everhard, İkinci Kalkışma'yı planlayan pek çok önderden sadece biriydi. Ve bugün, yüzyıllar ötesinden geriye dönüp baktığımızda kendimizden emin bir biçimde şunu söyleyebiliriz ki, Ernest Everhard yaşasaydı bile, İkinci Kalkışma sonuçları itibarıyla daha az vahim olmayacaktı.

tarihte ilk defa, dünya kadar geniş, enternasyonal bir devrim yaşanacak.*

Görüyorsunuz işte, nasıl da dopdoluyum yakında gerçekleşecek olan o şeyle. Geceler ve gündüzler boyunca onunla yaşadım, uzun süredir hep zihnimin içinde o. Eh, hal böyle olunca da, onsuz kocamı, kocamı onsuz düşünemiyorum. Kocam onun ruhuydu; bu durumda, düşüncelere dalınca ikisini birbirinden ayırmam nasıl mümkün olsun ki?

Dediğim gibi, onun kişiliğini iyice aydınlatabilecek olan tek kişi benim. Özgürlük uğruna nasıl yana tutuşa çalıştığı, ne büyük ıstıraplar çektiği zaten çok iyi biliniyor. Ne kadar sıkı çalıştığını ve ne büyük acılar yaşadığını ben de çok iyi bilirim; çünkü endişelerle dolu bütün bu yirmi yıl boyunca onunla birlikteydim ve onun sabrını, yorgunluk nedir bilmeyen çabasını ve sadece iki ay önce uğruna canını verdiği Davaya sonsuz bağlılığını yakından tanıdım.

Her şeyi basitçe yazmaya çalışacağım ve öncelikle burada Ernest Everhard'ın hayatıma nasıl girdiğini anlatacağım... Onunla ilk nasıl buluştum, ben onun bir parçası haline gelene dek o nasıl gelişti ve hayatımda yol açtığı bütün o olağanüstü değişimler... Bu şekilde siz de ona benim gözlerimle bakabilir ve onu tıpkı benim tanıdığım gibi tanıyabilirsiniz... Tabii benim açımdan anlatılamayacak kadar gizli ve hoş olan anıları kendime saklamak durumundayım.

Onunla ilk tanıştığımızda, 1912 senesinin Şubat ayında babamın** misafiri olarak Berkeley'deki evimize akşam yemeğine

* İkinci Kalkışma tam anlamıyla enternasyonal bir özellik taşıyordu. Muazzam bir plandı; yalnızca tek bir insanın dehasıyla tasarlanamayacak kadar muazzam. Dünyanın bütün oligarşik ülkelerindeki emekçiler, bir işaretle harekete geçmeye hazırdı. Almanya, İtalya, Fransa ve bütün Avustralya-Asya emeğin ülkeleriydi, sosyalist devletleri vardı. Onlar da devrime yardımcı olmaya hazırdı. Büyük bir cesaretle yaptılar da bunu... Ve işte tam da bu yüzden, İkinci Kalkışma ezildiğinde, onlar da dünyanın artık birleşik hale gelmiş bulunan oligarşileri tarafından ezildiler, sosyalist hükümetlerinin yerine oligarşik hükümetler geçti.

** Avis Everhard'ın babası John Cunningham, Kaliforniya Berkeley Eyalet Üniversitesi'nde profesördü. Asıl araştırma alanı fizik olmakla birlikte buna ek

gelmişti. Ona dair ilk izleniminin olumlu olduğunu söyleyemeyeceğim doğrusu. Yemeğe katılan çok sayıdaki kişiden biriydi; biz misafir odasında toplanmış, herkesin gelmesini beklerken Ernest diğerlerinin yanında oldukça münasebetsiz bir görüntü sergiliyordu. Babamın kendi aramızda “vaizler gecesi” dediği davetlerden biriydi bu ve Ernest onca din adamının arasında bariz bir şekilde sırtıyordu.

Öncelikle kıyafetleri üzerine hiç oturmamıştı. Koyu renkli, hazır giyim bir takım elbise giymişti ama bedeninin orasından burasından sarkıyordu kıyafeti. Aslına bakılırsa, hazır giyim ürünü hiçbir kıyafet onun bedenine oturamazdı. O gece de her zamanki gibi boğum boğum kasları kumaşın altından görülüyordu ve ceketinin geniş omuzlarının arasında kalan kısmı bir kırışıklıklar labirentine dönüşmüştü. Boynu, bir ödül dövüştürsünün* boynu kadar kalın ve güçlüydü. ‘Babamın yeni keşfettiği toplum felsefecisi, eski nalbant buymuş demek,’ diye düşünmeden edemedim. Ve gerçekten de o boğum boğum kasları ve boğa kadar kalın boynuyla aynen öyle görünüyordu. Anında onu kategorize ediverdim; bir tür deha diye düşündüm, işçi sınıfının Kör Tom’u.**

Ve ardından, nasıl da tokalaşmıştı benimle! Elimi tutup sıkışı gayet sert ve güçlüydü ve o kara gözleriyle bana cesur bir ifadeyle baktı; fazlasıyla cesur, diye düşündüm. Görüyorsunuz işte, ben de ait olduğum çevrenin bir parçasıydım ve o zamanlar güçlü sı-

olarak birçok özgün araştırma yürütüyordu ve çok iyi tanınan bir bilim insanıydı. Bilim dünyasına temel katkısı elektron üzerine çalışmaları ve *Madde ve Enerjinin Özdeşleşmesi* adlı anıtsal yapıtıydı. Bu yapıtında –hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak bir biçimde ve tüm zamanlar için– maddenin nihai birimi ile kuvvetin nihai biriminin özdeş olduklarını gösterdi. Bu fikir daha önce Sir Oliver Lodge ve yeni radyoaktivite dalında çalışmalar yürüten onun öğrencileri tarafından ileri sürülmüş ancak ispatlanamamıştı.

* O zamanlar para keseleri için müsabakaya girip kapışmak erkekler için bir gelenektir. Elleriyle dövüşürlerdi. Dövüşçülerden biri bayılana ya da ölene kadar dövülür, hayatta kalan parayı kapardı.

** Bu muğlak referans, Hıristiyan Çağı’nın on dokuzuncu yüzyılın sonuna denk düşen dönemde, dünyayı sallayan kör ve siyah bir müzisyene göndermedir.

nıfsal içgüdülerim vardı. Benim sınıfımdan bir erkekte böylesine bir cesaret, hemen hemen affedilemez bir şeydi. Gözlerimi aşağı çevirmekten kurtulamayacağımı biliyordum ve onunla selamlaşmamız bitip de sıra Piskopos Morehouse'a geldiğinde hayli rahatladığımı söylemeliyim; görünüşü ve iyiliğiyle İsa'yı andıran, aynı zamanda bir bilim insanı olan bu orta yaşlı, ciddi ve bir o kadar da sevimli adam, benim gözdeleğimden biriydi.

Bana haddini bilmezlik olarak gelen bu cesaret, Ernest Everhard'ın doğasının yaşamsal bir parçasıydı. Basit, hile hurda bilmeyen, hiçbir şeyden korkmayan ve o geleneksel yapmacıklık gösterileriyle vakit kaybetmeyi reddeden biriydi. Çok sonraları "O gün çok hoştun doğrusu," diye açıklamıştı. "Neden gözlerimi böylesine hoşuma giden birinden, ona doya doya bakmaktan sakınacaktım ki?" Hiçbir şeyden korkmadığını söyledim ben de. Doğuştan aristokrattı ve aristokratlar sınıfıyla hiçbir alakası olmamasına rağmen bu böyleydi. Nietzsche'nin* tarif ettiği türden sarışın bir canavar, bir üstinsandı ve ek olarak demokrasi aşkıyla yanıp tutuşuyordu.

O gün, diğer konuklarla bir araya gelince ve ilk izlenimimin olumsuz olmasının da etkisiyle bu işçi sınıfı filozofunu tümüyle unuttum, buna rağmen, masaya geçtiğimizde bir iki kez gözüme çarpmadı değil... özellikle de vaizlerden önce birini, sonra diğerini dinlerken gözlerinde beliren o parıltı çekmişti dikkatimi. Mizah duygusu olan biri diye düşündüm ve giydiği o kıyafetleri bile affettim. Zaman aktı gitti, yemek de ilerledi ama kendisi ağızını açıp tek bir laf bile etmedi, bu arada papazlar durmaksızın işçi sınıfı hakkında, işçilerin kiliseyle ilişkileri hakkında, kilisenin o güne kadar neler yaptığı ve o günden sonra neler yapacağı hakkında konuşup durmuştu. Ernest'in hiç konuşmamasına babamın bozulduğunu fark ettim. Bir anlık bir sessizlikten ya-

* Hıristiyan Çağı 19. yüzyılının çılgın felsefecisi Friedrich Nietzsche, yer yer hakikatin o yabani görüntülerini yakalamış olsa da, felsefeyle işini bitirmeden önce, kendi de insani düşüncenin o geniş halkası etrafında akıl yürütmeye başlamış ve deliliğe sürüklenmiştir.

rarlanıp Ernest'e dönerek bir şeyler söylemesini rica etti; ancak o omuzlarını silkip "söylenecek bir şey yok" diyerek önündeki tuzlu bademleri atıştırmaya devam etti.

Ancak babam öyle kolay kolay reddedilecek biri değildir. Bir süre sonra şöyle dedi:

"Bugün konuklarımız arasında işçi sınıfına mensup biri de var. Eminim ki yeni bir bakış açısıyla bizlere söyleyecek bir şeyleri vardır ve bu sözler hepimiz için ilginç ve canlandırıcı olacaktır. Sizlere Bay Everhard'ı takdim ediyorum."

Bunun üzerine diğerleri ona karşı terbiyeli bir ilgi gösterip Ernest'i görüşlerini açıklamaya teşvik ettiler. Ona dönük tutumları hayli hoşgörülü ve kibarmış gibi gözükse de esasında tepeden kibirli bir bakışı yansıtıyordu. Ernest'in bu tutumu aklının bir kenarına yazdığını ve bunun onu eğlendirdiğini fark ettim. Yavaşça etrafına baktı ve gözlerinde bir kahkahanın parıltısını gördüm.

"Kiliseyle ilgili konuları kibarca tartışacak kadar deneyim sahibi değilim," deyip kararsızlıkla ve mütevazı bir tavır içinde duraksadı.

"Devam edin lütfen," diye sesler yükselirken, Doktor Hammerfield de şöyle toparladı sözü: "Herhangi bir insanın doğruyu söyleyip söylemediğine aldırıyoruz biz, samimi olsun yeter."

"Samimiyet ile hakikati birbirinden ayırıyorsunuz demek ki," diye hızla ve gülümseyerek yanıtladı onu Ernest.

Doktor Hammerfield şöyle bir yutkunduktan sonra verebildi yanıtını: "En iyimiz bile yanılıyor olabilir, genç dostum. En iyimiz bile."

Ernest'in tavrı anında değişti. Sanki başka bir insan haline gelmişti.

"Pekâlâ o zaman, şöyle başlayayım; hepiniz yanılıyorsunuz. İşçi sınıfı hakkında hiçbir şey bildiğiniz yok, hatta hiçbir şey bilmemekten bile kötüsü. Sosyolojiniz de tıpkı düşünce yönteminiz gibi berbat ve değersiz."

Ne söylediği, nasıl söylediğinin yanında hafif kalırdı. Sesini ilk duyduğum anda irkilmişim. Bu ses de gözleri denli cesurdu. Berrak ve tiz sesiydi beni irkilten. Ve tabii tüm masa sarsılmış, o uykulu ve tekdüze halinden sıyrılıp canlanmıştı.

“Neymiş bakalım, bizim düşünce yöntemimizdeki bu korkunç derecede berbat ve değersiz olan şey, genç dostum, söyleyin bize?” diye talepte bulundu Doktor Hammerfield. Sesinde ve sözlerini ifade ediş tarzında hiç de hoş olmayan bir tını vardı.

“Sizler birer metafizikçisiniz. Herhangi bir şeyi metafizikle kanıtlayabilirsiniz... ve her bir metafizikçi, böyle yapmakla, diğer tüm metafizikçilerin yanlış yaptığını kanıtlayabilir, böylece kendi beklentilerini karşılamış olur. Sizler fikir dünyasının anarşistlerisiniz. Kendi evrenlerini inşa eden çılgınlar. Her biriniz kendi istek ve arzularınıza göre yarattığınız evrenlerin içinde yaşıyorsunuz. İçinde yaşadığınız gerçek dünyadan bihabersiniz ve akli dengesizliğin bir tezahürü olmak dışında, sizin düşüncelerinizin gerçek dünyada bir yeri yok.

“Masaya oturduğumda ve sizin bir o sözünüzü, bir bu sözünüzü dinlemeye başladığımda aklıma ne geldi biliyor musunuz? Bana, Ortaçağ'ın bütün o skolastik düşünürler dünyasını hatırlattınız; bilirsiniz, bu düşünürler bir iğne deliğinde kaç meleğin aynı anda dans edebileceğine dair tartışmaları büyük bir ciddiyet ve bilgiçlikle yürütmekte mahirdirler. Değerli beyler, neden yirminci yüzyılın entelektüel hayatından, on bin yıl öncesinin balta girmemiş ormanlarında şifa olsun diye büyü yapan yerli üfürükçüler kadar uzaksınız?”

Konuşurken katıksız bir tutku hâkim oluyordu Ernest'e; yüzü aydınlanıyor, gözleri çakmak çakmak parlıyor ve çenesiyle yanakları agresiflikle belirginleşiyordu. Ama bu, onun sadece bir yönüydü. Karşısındaki insanları her zaman harekete geçiriyordu. Ezici, balyoz gibi saldırıları yüzünden karşısındaki kişiler kaçınılmaz olarak kendilerini unutuyordu. O gün de aynısı olmuştu. Piskopos Morehouse öne doğru uzanmış, söylenenleri dikkatle

dinliyordu. Doktor Hammerfield'in suratı öfke ve hiddetten kıpırmızı olmuştu. Diğerleri de öfkelenmişti; kimilerinin yüzüne tepeden bakan, alaycı bir tebessüm yerleşmişti. Bana gelince, olan biteni son derece eğlenceli bulmuştum doğrusu. Babama bir bakış attım ve tam ortamızda patlamasına sebep olduğu bu canlı bombanın yarattığı etki karşısında kıkır kıkır gülmek üzere olmasından korktum.

"Sözleriniz son derece muğlak," diyerek araya girdi Doktor Hammerfield. "Bize metafizikçi derken tam olarak neyi kastediyorsunuz, açıklayabilir misiniz?"

"Size metafizikçi diyorum, çünkü metafizik bir biçimde akıl yürütüyorsunuz," diye devam etti Ernest. "Akıl yürütme tarzınız bilimsel olanın tam karşısı. Vardığınız sonuçların hiçbir geçerliliği yok. Her şeyi kanıtlayabilirsiniz, hiçbir şeyi kanıtlayamazsınız; aranızdan iki kişi, herhangi bir konuda anlaşmaya varamazsınız. Her biriniz, gerek kendinizi gerekse evreni açıklamak için, kendi bilincinizin derinliklerine doğru uzanırsınız. Çizmelerinizin konçundan tutup kendinizi ne kadar yükseltebilirsiniz, bilinci de bilinçle o kadar açıklayabilirsiniz."

"Anlamıyorum," dedi Piskopos Morehouse. "Zihinle ilgili her şey bana metafizik olarak görünür. Tüm bilimler arasında en keskin ve en ikna edici olan matematik, tam anlamıyla metafiziksel-dir. Bilimsel anlamda akıl yürüten birinin her bir düşünsel süreci metafiziksel-dir. Eminim bu konuda benimle hemfikirsinizdir, öyle değil mi?"

"Dediğiniz gibi, anlamıyorsunuz," diye yanıtladı onu Ernest. "Metafizikçiler, kendi öznelliklerinden hareketle tümdengelimci bir biçimde akıl yürütür. Bilim insanları ise gerçek deneyimlerden hareketle tümevarımcı bir biçimde. Metafizikçi, kuramdan olgu ve olaylara uzanır, bilim insanı ise olgu ve olaylardan kurama. Metafizikçi, evreni kendisiyle açıklar, bilim insanı ise kendisini evrenle."

“Tanrı’ya şükürler olsun ki, bilim insanı değiliz biz,” diye mırıldandı Doktor Hammerfield, kendinden hoşnut bir ifadeyle.

“Nesiniz peki?” diye sordu Ernest.

“Felsefeci.”

“İşte bu!” diye bir kahkaha attı Ernest. “O gerçek ve ayağımızın yere sağlamca bastığı dünyayı terk ettiniz siz ve bir sözcüğün peşinde havalarda uçuyorsunuz. Rica etsem tekrar yeryüzüne inip felsefeyle tam olarak ne kastettiğinizi bana anlatabilir misiniz?”

“Felsefe, eee...” (Doktor Hammerfield duraksayıp boğazını temizledikten sonra devam edebildi söze) “tam manasıyla tanımlanamaz ama filozofça bir tabiata, düşünce yapısı ve mizaca sahip kimseler onu anlayabilir. Burnunu bir türlü deney tüplerinden kaldıramayan dar kafalı bir bilim insanı felsefeyi tabii ki anlayamaz.”

Ernest bu sataşmayı ciddiye almadı. Onun tarzı, her zaman, tartıştığı kişiyi konuya geri getirmektir ve yüzünde dostça bir ışıltı ve ifadeyle yine öyle yaptı.

“Bu durumda, hiç şüphe yok ki, şu anda yapacağım felsefe tanımını anlayacaksınız demektir. Ama bunu yapmadan önce sizden isteyeceğim şey şu: Ya hatalı olduğunu gösterin ya da suskun bir metafizikçi olarak kalın. Bütün bilimler içerisinde en geniş kapsama ulaşan sadece felsefedir. Onun akıl yürütme yöntemi, diğer herhangi bir bilim dalının ya da bütün bilim dallarının kullandığı yöntemle aynıdır. Ve işte bu aynı akıl yürütme yöntemi, yani tümevarımcı yöntem sayesinde, felsefe, tüm diğer bilimleri tek bir büyük bilim halinde kaynaştırır. Spencer’ın dediği gibi, herhangi bir bilim sayesinde ulaştığımız veriler, kısmen bir araya getirilmiş bilgilerdir. Felsefe ise bütün bilimlerin katkısıyla toplanan bilgileri bir araya getirir. Felsefe, bilimlerin bilimi, tabiri caizse bilimlerin efendisidir. Nasıl, beğendiniz mi tanımımı?”

“Son derece beğendim, övgüye değer bir tanım,” diye âdetâ fısıldayarak zayıf bir sesle yanıtladı onu Doktor Hammerfield.

Ancak Ernest acımasızdı.

“Hatırlatırım,” diye uyardı, “getirdiğim tanım, metafizik için ölümcüldür. Eğer şu anda benim tanımımda bir kusur bulamıyorsanız, sonrasında metafizik savlar ileri sürme hakkından yoksun kalırsınız. Yaşamınız boyunca bu kusuru aramalı ve onu bulana dek metafiziksel bir sessizliğe gömülmelisiniz.”

Ernest bekledi. Sessizlik acı vericiydi doğrusu. Doktor Hammerfield’in ıstırabı belliydi. Aynı zamanda şaşkındı. Ernest’in yıkıcı saldırısı onu allak bullak etmişti. Tartışmalarda böylesine açık sözlü ve basit bir tarza hiç de alışkın değildi. Bir yardım istercesine gözlerini masanın etrafında dolaştırdı ama kimse onun adına bir yanıt verecek durumda değildi. Babamın, peçetesinin ardına gizlenerek kıkırdadığını fark ettim.

Doktor Hammerfield’in tümüyle bozguna uğradığını anladığı anda, “Metafizikçileri alt etmenin başka bir yolu daha vardır,” diyerek sözüne devam etti Ernest. “Onları eserleriyle yargılamak. Havai fanteziler yaratmak ve kendi gölgelerini tanrılarla karıştırmak dışında insanlık için ne yaptılar ki? İnsanlığa neşe kattılar, kabul; ama yine de insanlık için ne gibi somut bir iyiliğe yol açtılar diye sormadan da edemiyorum. Eğer sözcüğü biraz eğip büktüğüm için beni affedecek olursanız şunu söyleyebilirim ki, kalbimizi, duyguların yuvası olarak ‘felsefileştirdiler’, hâlbuki o sırada bilim insanları kan dolaşımını formüle etmekle meşguldü. Tanrı’nın birer gazabı olarak açlık, kıtlık ve salgın hastalık konularında nutuk atıp durdular, hâlbuki o sırada bilim insanları, kanalizasyon sistemlerine sahip kentler ve tahıl ambarları inşa etmekle meşguldü. Kendi arzularınca ve kendilerine benzeyen biçimlerde tanrılar inşa edip durdular, hâlbuki o sırada bilim insanları yollar ve köprüler inşa etmekle meşguldü. Dünyayı evrenin merkezi olarak tanımlıyorlardı, hâlbuki o sırada bilim insanları Amerika’yı keşfediyor, yıldızlarla kaplı uzayı araştırıyor, yıldızların tabi olduğu yasaları inceliyordu. Kısacası, metafizikçiler insanlık için hiçbir şey, mutlak anlamıyla hiçbir şey yapmadı. Bilim